

ZUIDELIJKE PARTNERS

Het Europees nabuurschapsbeleid (ENB) omvat Algerije, Egypte, Israël, Jordanië, Libanon, Libië, Marokko, Palestina, Syrië en Tunesië. Het bestaat uit bilaterale beleidsterreinen tussen de EU en de tien afzonderlijke partnerlanden, alsook een regionaal samenwerkingsverband: de Unie voor het Middellandse Zeegebied. In 2011 heeft de EU haar steun aan democratische hervormingen in het kader van het ENB versterkt als reactie op de opstanden in het zuidelijk nabuurschap. Het ENB is in 2015 verder herzien.

RECHTSGRONDSLAG

- Artikel 8 van het Verdrag betreffende de Europese Unie;
- Titel V van het Verdrag betreffende de Europese Unie: het "externe optreden" van de EU;
- De artikelen 206 en 207 (handel) en 216 t/m 219 (internationale overeenkomsten) van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU).

INSTRUMENTEN

Associatieovereenkomsten bieden de juridische grondslag voor de bilaterale betrekkingen van de EU met Algerije, Egypte, Israël, Jordanië, Libanon, Marokko, de Palestijnse Autoriteit en Tunesië. De associatieovereenkomst met Syrië, die werd geparafeerd vóór de gewelddadige onderdrukking van de volksprotesten door de Syrische regering in 2011, werd nooit ondertekend. De onderhandelingen voor een raamovereenkomst tussen de EU en Libië werden in februari 2011 opgeschort en zijn nog niet hervat.

In het kader van het Europees nabuurschapsbeleid hebben de EU en haar zuidelijke partners (met uitzondering van Libië en Syrië) bilaterale actieplannen, partnerschapsprioriteiten of associatieagenda's aangenomen. In deze actieplannen zijn agenda's voor politieke en economische hervormingen vastgelegd met prioriteiten met een korte tot middellange termijn van drie tot vijf jaar. De actieplannen van het ENB weerspiegelen de behoeften, belangen en capaciteiten van de EU en elke partner en zijn met name gericht op de ontwikkeling van democratische, sociaal rechtvaardige en inclusieve samenlevingen, de bevordering van economische integratie en onderwijs, de ontwikkeling van het midden- en kleinbedrijf en de landbouw, en de vereenvoudiging van het verkeer van personen over grenzen heen.

Deze plannen worden grotendeels door het Europees nabuurschapsinstrument (ENI) en andere thematische instrumenten gefinancierd. Er wordt ook steun verleend via leningen van de Europese Investeringsbank en de Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling. De EU streeft er ook naar de markttoegang en de samenwerking op het gebied van migratie- en mobiliteitskwesaties met haar zuidelijke partners te bevorderen. Momenteel worden onderhandelingen over diepe en brede vrijhandelsovereenkomsten gevoerd met Marokko en Tunesië. Mobiliteitspartnerschappen werden gesloten met Marokko, Tunesië en Jordanië, en de onderhandelingen daarvoor met Libanon zijn lopende. In dit verband worden verschillende projecten ten uitvoer gelegd, met name in het kader van de [partnerschapsfaciliteit voor mobiliteit](#), die in 2016 opgezet werd. Daarnaast worden regionale en bilaterale initiatieven over migratie en mobiliteit gefinancierd door het [EU-noodtrustfonds voor Afrika](#), en meer specifiek het onderdeel Noord-Afrika daarvan, in Algerije, Egypte, Libië, Marokko en Tunesië. Het "Madad-fonds", het [regionaal trustfonds van de Unie in reactie op de Syrische crisis](#), biedt bijstand aan Syrische vluchtelingen, intern ontheemde personen en lokale gemeenschappen in Libanon, Jordanië en Egypte.

De Unie voor het Middellandse Zeegebied (UMZ), die in 2008 werd opgericht om het Europees-mediterraan partnerschap nieuw leven in te blazen, voorziet in een regionaal kader voor samenwerking tussen de EU-lidstaten en vijftien mediterrane landen, waaronder de tien zuidelijke partners.

HUIDIGE STAND VAN ZAKEN

A. Algerije

Als voorname regionale speler en belangrijke energieproducent is Algerije een essentiële partner van de EU in het zuidelijk nabuurschap. In 2005 is een associatieovereenkomst met dit land in werking getreden. De EU en Algerije hebben in de Associatieraad van 13 maart 2017 hun gemeenschappelijke [partnerschapsprioriteiten](#) aangenomen. De partnerschapsprioriteiten scheppen een nieuw kader voor wederzijdse politieke betrokkenheid en intensievere samenwerking, met bijzondere nadruk op: i) governance en grondrechten; ii) sociaal-economische ontwikkeling en handelsbetrekkingen; iii) energievraagstukken, milieu en klimaatverandering; iv) strategische en veiligheidsdialoog; v) menselijke dimensie, migratie en mobiliteit.

B. Egypte

De betrekkingen tussen de Europese Unie en Egypte zijn geregeld in een associatieovereenkomst die in 2004 in werking is getreden. In het kader van het herziene ENB hebben de EU en Egypte in de Associatieraad van juli 2017 een reeks gemeenschappelijke partnerschapsprioriteiten aangenomen. Alle onderdelen van de associatieovereenkomst blijven van kracht, maar de [partnerschapsprioriteiten](#) – die gezamenlijk door de EU en Egypte zijn bepaald – vervangen het actieplan en bieden sturing voor het partnerschap in de periode 2017-2020. De focus ligt daarbij op: i) economische modernisering, energieduurzaamheid en milieu; ii) maatschappelijke

ontwikkeling en sociale bescherming; en iii) governance, verbeterde stabiliteit en een moderne democratische staat.

C. Israël

De betrekkingen tussen de EU en Israël zijn veelomvattend en leunen op sterke economische en handelsbetrekkingen en technische samenwerking. Op basis van de associatieovereenkomst van 2000 ontwikkelde de verhouding zich in de daaropvolgende jaren op dynamische wijze, met een substantiële uitbreiding naar talrijke sectoren. Het actieplan dat de EU en Israël in 2005 hebben aangenomen, is gebaseerd op de gemeenschappelijke waarden van democratie, eerbiediging van de mensenrechten, de rechtsstaat en grondvrijheden, en bevordert de integratie van Israël in Europese beleidsmaatregelen en programma's. In 2009 besloot de EU dat vooruitgang in het vredesproces van het Midden-Oosten nodig was om de betrekkingen de "geavanceerde status" te kunnen toekennen. De samenwerking wordt echter voortgezet, op basis van het [ENB-actieplan van 2005](#), dat werd verlengd tot 2020.

D. Jordanië

De EU beschouwt Jordanië als een belangrijke partner die een stabiliserende rol uitoefent in het Midden-Oosten. De associatieovereenkomst tussen de EU en Jordanië, die van kracht is sinds mei 2002, vormt de juridische grondslag voor deze bilaterale relatie. In 2012 werd een ENB-actieplan aangenomen en in december 2016 werd overeenstemming bereikt over nieuwe [partnerschapsprioriteiten](#) en een pact tussen de EU en Jordanië. Binnen het ENB is Jordanië ook het eerste mediterrane partnerland waarmee de EU technische onderhandelingen heeft afgerond die leiden tot een "geavanceerde status"-partnerschap. In oktober 2014 zijn de EU en Jordanië een mobiliteitspartnerschap aangegaan. Aan Jordanië zijn twee pakketten voor macrofinanciële bijstand (MFB) toegekend (één in 2013 ter waarde van 180 miljoen EUR en één in december 2016 ter waarde van 200 miljoen EUR). Jordanië, dat meer dan 655 000 Syrische vluchtelingen huisvest, is begunstigde van het "Madad-fonds", het regionaal trustfonds van de Unie in reactie op de Syrische crisis. In het kader van de EU-steun voor Jordanië naar aanleiding van de Syrische vluchtelingencrisis, hebben de EU en Jordanië de associatieovereenkomst gewijzigd om de [oorsprongsregels te versoepelen](#) die gelden voor Jordaanse uitvoerders bij handel met de EU.

E. Libanon

De betrekkingen zijn gebaseerd op de associatieovereenkomst tussen de EU en Libanon die van kracht is sinds 2006, en de [partnerschapsprioriteiten](#) en een pact tussen de EU en Libanon, waarover in november 2016 overeenstemming is bereikt. De EU en Libanon hebben in de Associatieraad van juli 2017 beslist om te blijven onderhandelen met het oog op de ondertekening van een mobiliteitspartnerschap. De EU ondersteunt de eenheid, stabiliteit, onafhankelijkheid, soevereiniteit en territoriale integriteit van Libanon, met name gezien de verslechterende situatie in buurland Syrië. Libanon heeft 4,4 miljoen inwoners en vangt momenteel ongeveer 1 miljoen geregistreerde Syrische vluchtelingen op. Libanon is begunstigde van het "Madad-fonds".

F. Libië

Sinds de val van het regime van Khadaffi dreigt Libië tegen de achtergrond van complexe politieke, territoriale, sociale en tribale verschillen af te glijden naar een burgeroorlog. Libië staat ook wel bekend als de doorvoerroute van de Sahel voor mensenhandel en smokkelwaar. De EU wil de Libiërs in dit verband helpen een stabiele en inclusieve staat tot stand te brengen. De EU steunt de bemiddelingspogingen van de VN om een einde te maken aan de vijandelijkheden en benadert de Libische en regionale belanghebbenden op diplomatieke wijze. Er bestaat geen associatieovereenkomst tussen de EU en Libië, noch andere contractuele banden, maar het land komt in aanmerking voor financiering in het kader van het Europees nabuurschapsinstrument. Sinds 2016 heeft het EU-noodtrustfonds voor Afrika [bijna 135 miljoen EUR toegekend voor de bescherming van migranten in Libië](#).

G. Marokko

Van de zuidelijke partners is Marokko het land met de meest ontwikkelde betrekkingen met de EU. Sinds 2000 is een associatieovereenkomst met het land van kracht en in 2013 werd een nieuw ENB-actieplan aangenomen. In 2008 kreeg het land de "geavanceerde status" in het kader van het ENB, wat het streven weerspiegelt om de samenwerking tussen de EU en Marokko te versterken en de economische en politieke hervormingen te blijven steunen. Het mobiliteitspartnerschap tussen de EU en Marokko werd in juni 2013 opgestart. Onderhandelingen over [visumversoepelings- en overnameovereenkomsten](#) en een diepe en brede vrijhandelsovereenkomst zijn nog lopende. Daarnaast is in 2014 een vernieuwde visserijovereenkomst in werking getreden. Overeenkomstig twee recente arresten van het Hof van Justitie van de Europese Unie, mag de EU haar overeenkomsten met Marokko ten uitvoer leggen, maar zijn deze niet van toepassing op de Westelijke Sahara.

H. Palestina

De EU is de grootste verlener van financiële steun aan de Palestijnse Autoriteit met een indicatieve bilaterale toewijzing van 300 miljoen EUR per jaar. Het algemene doel van de EU-steun is het helpen opbouwen van de capaciteit van een in de toekomst levensvatbare, onafhankelijke en democratische Palestijnse staat die in vrede en veiligheid bestaat naast Israël en de andere buurlanden. De juridische grondslag voor de betrekkingen van de EU met de Palestijnse Autoriteit is de [interim-associatieovereenkomst voor handel en samenwerking](#) die werd afgesloten in 1997. De EU en de Palestijnse Autoriteit hebben een ENB-actieplan dat in 2013 van kracht werd. Datzelfde jaar bood de EU Israël en de toekomstige Palestijnse staat een "speciaal geprivilegieerd partnerschap" aan, dat voorzag in een ongekend steunpakket op het gebied van politiek, economie en veiligheid voor beide partijen, in het kader van een overeenkomst over een definitieve status.

I. Syrië

Nadat de Syrische regering in maart 2011 met harde hand de protesten tegen de regering begon te onderdrukken, heeft de EU een aantal toenemend restrictieve maatregelen tegen het regime genomen. Alle bilaterale samenwerkingsprogramma's tussen de EU en de Syrische regering zijn opgeschort. De EU steunt inclusieve

vredesbesprekingen die een door de Syriërs geleide politieke overgang tot doel hebben. De EU is de grootste steunverlener in reactie op de crisis in Syrië. De EU en haar lidstaten hebben [samen](#) meer dan 16,9 miljard EUR verzameld voor humanitaire, economische, stabilisatie- en ontwikkelingshulp. Het [Regionaal Trustfonds in respons op de Syrische crisis](#) beheert het grootste deel van de niet-humanitaire hulp voor buurlanden die Syrische vluchtelingen opvangen. Momenteel heeft het fonds een globale omvang van 1,7 miljard EUR. De Raad nam op 3 april 2017 een [EU-strategie voor Syrië](#) aan. In lijn met deze strategie heeft de EU drie conferenties gehouden om de toekomst van Syrië en de regio te ondersteunen: de eerste in april 2017, waarbij de internationale gemeenschap heeft [toegezegd](#) 5,6 miljard EUR te doneren "om de humanitaire, capaciteitsopbouwende en ontwikkelingsactiviteiten in reactie op de crisis in Syrië in 2017 te financieren"; de tweede in april 2018; waarbij de deelnemers hebben [toegezegd](#) 3,5 miljard EUR te doneren voor 2018 en een aanvullend bedrag van 2,7 miljard EUR voor 2019-2020; en de derde van 12 tot 14 maart 2019, met [toezeggingen](#) voor in totaal 6,5 miljard EUR voor 2019, en meerjarige toezeggingen voor bijna 2,1 miljard EUR voor 2020 en daarna. De humanitaire behoeften blijven bijzonder groot. Meer dan 11 miljoen Syriërs hebben humanitaire hulp nodig, en meer dan 5,6 miljoen Syrische vluchtelingen verblijven buiten hun land.

J. Tunesië

Sinds de Tunesische revolutie in 2011 verleent de EU politieke, financiële en technische steun voor de democratische overgang van het land. De juridische grondslag van de bilaterale relatie is nog steeds de associatieovereenkomst, die sinds 1998 van kracht is. In 2012 kwamen de EU en Tunesië, als gevolg van de vooruitgang die was geboekt, een "geprivilegieerd partnerschap" overeen, met een gedetailleerd actieplan voor 2013-2017. In juli 2018 heeft de Associatieraad EU-Tunesië de belangrijkste richtsnoeren voor het geprivilegieerd partnerschap van de EU en Tunesië voor de periode 2018-2020 vastgelegd. Tunesië en de EU hebben in maart 2014 een mobiliteitspartnerschap gelanceerd, waardoor de onderhandelingen over [visumversoepelings- en overnameovereenkomsten](#) geopend konden worden. In oktober 2015 werd het startschot gegeven voor [onderhandelingen over een diepe en brede vrijhandelsovereenkomst](#), die nog steeds lopen. Tussen 2011 en 2016 bedroeg de steun van de EU aan Tunesië 2 miljard EUR (1,2 miljard EUR aan subsidies en 800 miljoen EUR aan macrofinanciële bijstand). De EU heeft toegezegd haar jaarlijkse financiële steun in de vorm van subsidies voor 2017 op te trekken tot 300 miljoen EUR en dit financieringsniveau aan te houden in de periode na 2020. De op consensus gebaseerde aanneming van een nieuwe grondwet in Tunesië, in januari 2014, en de succesvolle organisatie van parlementaire en presidentsverkiezingen in oktober en december 2014, gevolgd door langverwachte gemeenteraadsverkiezingen in mei 2018, waren belangrijke stappen in de democratische transitie van het land.

DE ROL VAN HET EUROPEES PARLEMENT

Het Europees Parlement is volledig betrokken bij het Europees nabuurschapsbeleid. Via zijn Commissie buitenlandse zaken houdt het toezicht op de uitvoering van het ENB, in het bijzonder met betrekking tot de jaarlijkse ENB-voortgangsverslagen en de ENB-evaluaties. De commissie volgt de politieke situatie in partnerlanden

door geregeld van gedachten te wisselen met hoge regeringsfunctionarissen, deskundigen en belanghebbenden uit het maatschappelijk middenveld. Via zijn begrotingsbevoegdheden oefent het Parlement rechtstreeks invloed uit op de bedragen die aan het Europees nabuurschapsinstrument worden toegekend. De goedkeuring van het Parlement is vereist voor het afsluiten van alle associatieovereenkomsten met zuidelijke ENB-partners. Het Parlement moet ook zijn goedkeuring geven aan elke nieuwe handelsovereenkomst, met inbegrip van toekomstige diepe en brede vrijhandelsovereenkomsten met Marokko en Tunesië.

Met de parlementen van zuidelijke partnerlanden worden via [vaste delegaties](#) regelmatige bilaterale betrekkingen onderhouden. Zo werden de betrekkingen met het Marokkaanse parlement in 2010 opgewaardeerd met de oprichting van een gemengde parlementaire commissie, en werden gemengde parlementaire commissies opgericht met Tunesië in 2016 en met Algerije in 2018. De parlementaire betrekkingen met Syrië zijn opgeschort vanwege de burgeroorlog, en de huidige situatie in Libië verhindert eveneens interparlementaire betrekkingen. Op regionaal niveau neemt het Parlement deel aan de Parlementaire Vergadering van de UMZ, die eens per jaar in plenaire vergadering bijeenkomt, en daarnaast verscheidene commissievergaderingen organiseert. Tijdens de laatste plenaire vergadering in [Straatsburg op 13 en 14 februari 2019](#) heeft het Parlement het voorzitterschap overgedragen aan de Grote Nationale Vergadering van Turkije. Het Parlement heeft deelgenomen aan verschillende verkiezingswaarnemingsmissies van de EU in zuidelijke partnerlanden, meest recentelijk nog in Libanon (algemene verkiezingen) en in Tunesië (gemeenteraadsverkiezingen). Het staat ook Marokko en Tunesië bij, twee prioritaire landen wat zijn steunprogramma inzake democratie betreft.

María Álvarez López
04/2019

